

N:o 145.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahems-lånerörelse; gifven Stockholms slott den 4 april 1907.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att

1:o

medgifva, att under åren 1908 och 1909 hvad som återstår odisponerat af det belopp af högst 10 millioner kronor, som Riksdagen år 1904 bemyndigat Kungl. Maj:t att under åren 1905—1909 disponera till statslån åt egnahemslåneförmedlare, må af Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (låneförmedlare), hvilka vilja genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att på landsbygden eller å till stad hörande, men utanför det planlagda området belägen mark, förvärfva eget hem, dock att, hvad beträffar aktiebolag och föreningar, dylikt statslån må tilldelas endast sådana, hvilka hafva till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem samt af Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, finnas vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga och bereda tillräcklig trygghet för, att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade personer varder på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjad, och hvilkas bolagsordningar eller stadgar äro upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd. 113 Häft.

2:o)

besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Egnahemslån må, med det i mom. 15 här nedan stadgade undantag, utgå för bildande endast af sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan beviljas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (*jordbrukslägenhet*), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (*bostadslägenhet*).

Dylikt egnahemslån må ej tilldelas annan person, man eller kvinna, än den, som är svensk medborgare, minst 21 år gammal, äger god frejd, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel samt visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande af eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande egnahemslån i regeln ej utlämnas till den, som är öfver 50 år gammal.

Mom. 2. Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppgjort köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Mom. 3. Låneförmedlare, som önskar erhålla statslån för att däraf utlämna egnahemslån, skall före den 1 november året näst före det, för hvilket lån sökes, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd för jordbrukslägenheter och huru stor del för bostadslägenheter.

Mom. 4. Af Kungl. Maj:t beviljad statslån må af vederbörande låneförmedlare efter ingången af det år, för hvilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden.

Annandå låneförmedlare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af statslånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande. Låneförmedlare må icke förvägras att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som kan af statskontoret godkännas. Inteckningar uti egnahemslägenheter, beviljade eller lämnade som säkerhet för egnahemslån, hvilka af vederbörande låneförmedlare utlämnats från statslånet i fråga, må kunna antagas såsom säkerhet intill ett belopp, icke öfverstigande beträffande jordbrukslägenhet fem sjättedelar och beträffande bostadslägenhet tre fjärdedelar af lägenhetens genom taxeringsbevis eller på annat sätt, som statskontoret godkänner, intygade värde vid den tid, då säkerheten erbjudes.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom af statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Statslån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och sex tiondedels procent om året.

Hvad af dylikt statslån icke vid utgången af det år, under hvilket lånet i statskontoret lyfts, blifvit till egnahemslån utlämnadt eller eljest disponeradt, skall jämte ränta till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästföljande år, där ej Kungl. Maj:t, på ansökning, medgifver låneförmedlaren rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva statslånebeloppet i fråga.

Finnes statslånebelopp vara af låneförmedlare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponeradt, äge Kungl. Maj:t föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart därefter jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Af låneförmedlare utbekommet statslån skall, i den mån detsamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar; en amorteringsdel och en stående del.

A amorteringsdelen erlægges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet af fem procent och vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet af sju procent, hvarvid i hvartdera fallet såsom ränta räknas tre

och sex tiondedels procent å det oguldna kapitalbeloppet af amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbekommit. Intill dess kapitalafbetalningen börjar, erlägges endast föreskrifven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och amortering å statslån skall för hvarje år af låneförmedlare till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad näst påföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det femte året från utgången af det år, då statslånet lyfts.

Mom. 6. Varder, sedan lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, blifvit angående beviljadt egnahemslån upprättadt, rätten till utbekommande af lånet eller del däraf af låntagaren förverkad, eller varder redan utlämnadt egnahemslån till låneförmedlaren återbetaladt i annan ordning än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det lånebelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalts, före utgången af mars månad året efter det, då förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig låneförmedlare icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalafbetalning, eller underlåter låneförmedlare, som af statskontoret erhållit föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

Mom. 8. Rörande hvarje egnahemslån skall, innan någon del däraf må af låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, hvaruti bestämmelser i följande afseenden skola finnas intagna, nämligen:

beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande lånet lämnas, samt densammas egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas, samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

angående viss tid, inom hvilken lånet skall vara till fullo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall vara förverkad;

beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

rörande låntagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häfdande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande;

angående den kontroll från låneförmedlarens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

Mom. 9. Vid uppgörandet af det i mom. 8 omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

1) att tiden för vare sig lånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må bestämmas senare än till början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder;

2) att låneförmedlaren ej äger att — utom i fall, hvarom i mom. 15 här nedan sägs — för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första inteckning i lägenheten, dock att sådana inteckningar för annat än fordran, hvilka icke hafva afsevärd betydelse för egnahemslågenhetens värde, må kunna få kvarstå med bättre förmånsrätt; ägande tillika låneförmedlare, utan hinder af dessa bestämmelser, att, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljad egnahemslån utbetala större eller mindre del däraf mot säkerhet, som låneförmedlaren pröfvar tillfredsställande, i hvilket fall emellertid inteckningssäkerhet, som ofvan sagts, skall vara för hela egnahemslånet ställd senast före början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder, vid äfventyr att frågan om egnahemslånet anses hafva förfallit och hvad i förskott utbetalts jämte ränta genast skall till låneförmedlaren återbetalas; och

3) att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än i mom. 5 här ofvan angående statslån stadgats, dock med undantag i följande afseenden, nämligen:

att uppsägningstiden för egnahemslånets stående del må kunna bestämmas till fem månader;

att låneförmedlare och egnahemslåntagare må äga att öfverenskomma angående tid och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna; samt

att kontrahenterna må kunna förbehålla sig rätt, låntagaren att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis, samt låneförmedlaren att under nedan angifna förutsättningar uppsäga egnahemslånet till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

a) om låntagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlægga föreskrifven ränte- och kapitalbetalning;

c) om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsafgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrifves eller bortflyttas, och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

e) om äganderätten eller — beträffande de lägenheter, som i mom. 15 här nedan afses — besittningsrätten till lägenheten i dess helhet eller del däraf genom köp eller annat fång från låntagaren öfvergår i andra fall, än då lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller af bröstarfvinge eller af efterlevande make och af bröstarfvinge, hvilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erhållande behörig;

f) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranledt egnahemslånets beviljande;

g) om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Mom. 10. Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, hvaraf hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom låneförmedlarens försorg ofördröjligen efter detsammans affattande insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Mom. 11. Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånets återbetalning

eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2 eller eljest äro oförenliga med egnahemslånets ändamål, dock att tiden för egnahemslånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må utsträckas längre, än i mom. 9 stadgats.

Mom. 12. Inkomna lånekontrakt skola af Kungl. Maj:ts befallningshafvande granskas. Finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, med bifogande af infordrad förklaring från vederbörande låneförmedlare, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 13. Låneförmedlare skall årligen före april månads utgång till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet afgifva fullständig redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det nästföregående året, hvilka redogörelser det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att inom påföljande maj månad till landtbruksstyrelsen öfversända.

Mom. 14. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af sällskapet utlämnade egnahemslån varda genom vederbörandes försorg i sammanhang med kronoskatterna debiterade, uppburna och redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande af bostadslägenhet, för hvilken med ständig och oinskränkt besittningsrätt upplåtits mark, tillhörande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen, må egnahemslån tills vidare utgå, utan hinder däraf att låntagaren icke har äganderätt till lägenhetens tomtområde; ägande låneförmedlare att för dylika egnahemslån antaga den säkerhet, de pröfva lämplig.

Dessa villkor och bestämmelser skola träda i kraft den 1 januari 1908 och därefter, så vidt angår förhållandet mellan staten och låneförmedlarna, gälla äfven redan utlämnade statslån, dock att hvad i mom. 5 femte stycket stadgas därom, att å amorteringsdelen vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, skall erläggas en annuitet af allenast fem procent, icke afser andra lån än sådana, som beviljas efter nämnda dag;

3:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse må finnas erforderliga;

4:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må af egnahemslånefondens medel årligen anvisa såsom bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvori låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid årets början häftat till staten.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1907.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Alfred Petersson anförde härefter:
Sedan Riksdagen år 1899 i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta om utredning, huruvida och i hvilket afseende åtgärder kunde vidtagas för beredande af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem, och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda, samt med anledning häraf frågan varit föremål för utredning genom en särskild kommitté — den s. k. egnahemskommittén — och åtskilliga myndigheter yttrat sig, aflät Kungl. Maj:t år 1904 till Riksdagen proposition angående lån af statsmedel för beredande af

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 1 Afd. 113 Häft.

*Ang. statens
egnahems-
lånerörelse.*

tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem. Denna proposition blef af Riksdagen i hufvudsak bifallen. Den 17 juni 1904 utfärdades därefter nådig kungörelse angående de allmänna villkor och bestämmelser, som skulle gälla för den sålunda beslutade egnahems-lånerörelsen. Denna lånerörelse är byggd på följande hufvudgrunder.

Riksgäldskontoret tillhandahåller statskontoret under åren 1905—1909 mot räntegodtgörelse ett belopp af tillhoppa högst 10 millioner kronor för bildande af en egnahemslånefond. Under nämnda tid får sagda belopp af Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap samt de aktiebolag och föreningar af viss, närmare angifven beskaffenhet, hvilka vilja såsom ansvariga låneförmedlare omhänderhafva lånerörelsen och af de erhållna statslånen utlämna egnahemslån till enskilda låntagare för förvärfvande af jordbrukslägenheter eller bostadslägenheter. Dessa lägenheter måste vara belägna å landsbygden, d. v. s. utom stads jurisdiktionsområde, och deras beräknade värde får icke öfverstiga, enligt beslut vid 1906 års riksdag, för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor. Låntagaren skall hufvudsakligen hafva sin utkomst genom kroppsarbete samt i öfrigt uppfylla vissa personliga och ekonomiska kvalifikationer. Egnahemslånebeloppet får uppgå till högst $\frac{5}{6}$ af jordbrukslägenhets värde och till högst $\frac{3}{4}$ af bostadslägenhets värde. För statslån behöfver hushållningssällskap icke ställa någon säkerhet, men annan låneförmedlare skall ställa säkerhet, som af statskontoret godkännes. Den del af statslån, som blifvit placerad såsom egnahemslån, skall, liksom äfven dessa egnahemslån, delas i två lika delar, en stående del och en amorteringsdel, och äro särskilda föreskrifter meddelade angående sättet för återbetalningen. Ränta å alla lån beräknas efter 3.6 procent. Annan säkerhet för egnahemslånet får icke betingas än första in-teckning i egnahemslägenheten. Hushållningssällskap, men icke öfriga låneförmedlare, åtnjuta årligt förvaltningsbidrag med $\frac{1}{2}$ procent af kapital-skulden.

Genom särskild kungörelse den 17 juni 1904 utfärdade Kungl. Maj:t föreskrifter rörande beskaffenheten af de aktiebolag och föreningar, hvilka skulle kunna antagas såsom låneförmedlare, angående kontroll å deras verksamhet, samt angående de handlingar, som borde företes vid ansökning om statslån ur egnahemslånefonden m. m.

Från och med år 1905 har nu den sålunda anordnade egnahemslånerörelsen varit i verksamhet. Resultatet framgår närmare af följande sammanställningar.

Hushållningssällskapens låneförmedling år 1905.

Låneförmedlare	Beviljade statslån			Disponerade egnahemslån			Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp.
	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	
Stockholms läns	75,000	25,000	100,000	—	—	—	100,000
Uppsala „	45,000	30,000	75,000	31,000	8,200	39,200	35,800
Södermanlands „	150,000	100,000	250,000	77,900	80,600	158,500	91,500
Östergötlands „	80,000	20,000	100,000	71,200	11,700	82,900	17,100
Jönköpings „	75,000	25,000	100,000	31,150	3,000	34,150	65,850
Kronobergs „	75,000	25,000	100,000	65,700	17,750	83,450	16,550
Kalmar läns norra	150,000	50,000	200,000	22,300	9,700	32,000	168,000
„ „ södra	100,000	50,000	150,000	—	5,800	5,800	144,200
Gottlands läns	40,000	10,000	50,000	23,725	5,075	28,800	21,200
Blekinge „	150,000	50,000	200,000	87,500	11,305	98,805	101,195
Kristianstads „	270,000	30,000	300,000	269,950	30,000	299,950	50
Malmöhus „	150,000	50,000	200,000	68,225	1,200	69,425	130,575
Hallands „	35,000	40,000	75,000	17,000	15,000	32,000	43,000
Göteborgs och Bohus läns	25,000	55,000	80,000	10,600	46,250	56,850	23,150
Älfsborgs läns norra	150,000	50,000	200,000	22,650	1,100	23,750	176,250
„ „ södra	200,000	100,000	300,000	55,450	3,900	59,350	240,650
Skaraborgs läns	250,000	50,000	300,000	87,600	5,500	93,100	206,900
Värmlands „	100,000	50,000	150,000	61,750	12,300	74,050	75,950
Örebro „	75,000	25,000	100,000	65,450	24,150	89,600	10,400
Västmanlands „	80,000	20,000	100,000	72,500	—	72,500	27,500
Kopparbergs „	200,000	100,000	300,000	7,900	15,400	23,300	276,700
Gäflborgs „	90,000	10,000	100,000	40,800	3,800	44,600	55,400
Västernorrlands „	150,000	50,000	200,000	19,800	7,200	27,000	173,000
Jämtlands „	100,000	—	100,000	34,650	—	34,650	65,350
Västerbottens „	120,000	80,000	200,000	12,975	5,400	18,375	181,625
Norrbottnens „	325,000	75,000	400,000	68,005 50	7,700	75,705 50	324,294 50
Summa	3,260,000	1,170,000	4,430,000	1,325,780 50	332,030	1,657,810 50	2,772,189 50

Hushållningssällskapens låneförmedling år 1906.

Låneförmedlare	Beviljade statslån			Disponerade egnahemslån			Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp
	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	Jordbrukslån	Bostadslån	Summa	
Stockholms läns	35,000	15,000	50,000	14,500	10,500	25,000	25,000
Uppsala "	39,000	21,800	60,800	34,000	21,400	55,400	5,400
Södermanlands "	97,100	94,400	191,500	93,350	94,050	187,400	4,100
Östergötlands "	80,000	20,000	100,000	77,050	16,600	93,650	6,350
Jönköpings "	43,850	32,000	75,850	31,500	25,500	57,000	18,850
Kronobergs "	75,000	25,000	100,000	27,940	4,675	32,615	67,385
Kalmar läns norra	60,000	40,000	100,000	10,200	3,800	14,000	86,000
" " södra	60,000	40,000	100,000	7,816	17,950	25,766	74,234
Gottlands läns	32,700	500	33,200	29,075	500	29,575	3,625
Blekinge "	150,000	50,000	200,000	55,644	4,937	60,581	139,419
Kristianstads "	180,000	20,000	200,000	180,000	10,050	190,050	9,950
Malmöhus "	50,000	10,000	60,000	34,850	6,600	41,450	18,550
Hallands "	18,000	25,000	43,000	2,500	2,000	4,500	38,500
Göteborgs och Bohus läns	30,000	30,000	60,000	29,600	27,450	57,050	2,950
Älfsborgs läns norra	127,350	48,900	176,250	10,900	1,800	12,700	163,550
" " södra	200,000	100,000	300,000	35,625	4,450	40,075	259,925
Skaraborgs läns	38,600	1,700	40,300	38,600	1,700	40,300	—
Värmlands "	100,000	30,000	130,000	52,150	12,100	64,250	65,750
Örebro "	75,000	25,000	100,000	69,235	12,500	81,735	18,265
Västmanlands "	41,000	7,000	48,000	41,000	3,100	44,100	3,900
Kopparbergs "	192,100	84,600	276,700	13,500	14,500	28,000	248,700
Gäfleborgs "	134,200	21,200	155,400	16,700	5,600	22,300	133,100
Västernorrlands "	250,000	100,000	350,000	17,700	7,300	25,000	325,000
Jämtlands "	46,950	18,400	65,350	46,950	18,400	65,350	—
Västerbottens "	100,000	75,000	175,000	32,100	5,800	37,900	137,100
Norrbottnens "	331,994	92,300	424,294	93,274	25,500	118,774	305,520
Summa	2,587,844	1,027,800	3,615,644	1,095,759	358,762	1,454,521	2,161,123

Till hushållningssällskap beviljade statslån för år 1907.

Låneförmedlare		Beviljade statslån		
		Jordbruks- lån	Bostads- lån	Summa
Stockholms	läns.....	35,000	15,000	50,000
Uppsala	„	60,000	40,000	100,000
Södermanlands	„	100,000	200,000	300,000
Östergötlands	„	100,000	30,000	130,000
Jönköpings	„	3,400	16,500	19,900
Kronobergs	„	75,000	25,000	100,000
Kalmar	„ norra	40,000	20,000	60,000
„	„ södra	60,000	40,000	100,000
Gottlands	„	17,630	—	17,630
Blekinge	„	80,000	20,000	100,000
Kristianstads	„	200,000	25,000	225,000
Malmöhus	„	90,000	10,000	100,000
Hallands	„	25,000	20,000	45,000
Göteborgs och Bohus	läns.....	50,000	50,000	100,000
Älfsborgs	läns norra	115,250	47,100	162,350
„	„ södra	150,000	50,000	200,000
Skaraborgs	„	118,100	5,500	123,600
Värmlands	„	100,000	30,000	130,000
Örebro	„	37,000	13,000	50,000
Västmanlands	„	175,000	7,000	182,000
Kopparbergs	„	178,600	70,100	248,700
Gäflleborgs	„	100,000	100,000	200,000
Västernorrlands	„	50,000	25,000	75,000
Jämtlands	„	80,000	20,000	100,000
Västerbottens	„	100,000	40,000	140,000
Norrbottnens	„	170,000	30,000	200,000
Summa		2,309,980	949,200	3,259,180

Aktiebolags och föreningars låneförmedling.

Låneförmedlare	Län	Beviljad statslån. Bostads- lån	Dispo- nerade egna- hems-lån	Till fonden återfallet eller återbetaldt belopp
<i>1905.</i>				
Huskvarna egnahemsförening .	Jönköpings	48,000	35,500	12,500
Föreningen Egna Hem Hagaby	Örebro	69,750	69,750	—
Summa		117,750	105,250	12,500
<i>1906.</i>				
Aktiebolaget Rickomberga egna hem	Uppsala	25,000	25,000	—
<i>1907.</i>				
Huskvarna egnahemsförening .	Jönköpings	150,000	—	—
Föreningen Egna Hem Hagaby	Örebro	26,250	—	—
Summa		176,250	—	—

Anm. Dessutom har från föreningen Egna Hem i Motala inkommit ansökning om lån å en million kronor, hvilken ansökning dock, till följd af ofullständiga handlingar, ännu icke kunnat för Kungl. Maj:t anmälas.

Af dessa tabeller framgår, bland annat, att samtliga hushållningssällskap i riket uppträdt såsom låneförmedlare, att däremot lånerörelsen genom andra mellanhänder fått endast ringa omfattning, att, ehuru vissa hushållningssällskaps låneförmedling varit ganska betydande, det likväl i allmänhet äfven för hushållningssällskapen mött svårigheter att finna användning för så stora belopp, som sällskapen från början beräknat, att därför högst betydliga summor, ibland nästan hela de rekvirerade statslånen, såsom odisponerade återgått till fonden, samt att det för åren 1905 och 1906 till egnahemslån verkligen disponerade beloppet utgjort för hushållningssällskapen tillhoppa 3,112,332 kronor och för öfriga låneförmedlare tillhoppa 130,250 kronor eller tillsammans 3,242,582 kronor. På grund af olika tolkning af ordet »disponerad», hvartill jag anhåller att längre fram få återkomma, torde visserligen summan af de beviljade egnahemslånen vara något större, men skillnaden är i

detta sammanhang ej af nämnvärd betydelse. Å andra sidan är att märka, att extra återbetalningar skett på grund däraf, att beviljade egnahemslån af en eller annan anledning icke utgått. Låneförmedlarnas kapitalskuld vid 1906 års slut efter afdrag af de belopp, hvilka såsom odisponerade varit förfallna till återbetalning före januari månads utgång innevarande år, uppgår därför enligt från statskontoret erhållen uppgift till endast 3,207,232 kronor.

Dessa siffror synas mig utvisa, att egnahemslånerörelsen åtminstone icke ännu vunnit den omfattning, som torde hafva afsetts vid dess anordnande och som skulle satt den i stånd att i någon mera afsevärd mån bidraga till att bereda egna hem åt landets inbyggare, stärka den mindre bemedlade befolkningens ekonomiska villkor, hämma emigrationen och främja landets uppodling. Att svårigheter i flera hänseenden mött och ställt sig hindrande i vägen för rörelsens önskvärda utveckling har också framhållits såväl i särskilda till Kungl. Maj:t eller jordbruksdepartementet ingifna framställningar som annorledes. Det synes mig därför böra tagas i öfvervägande, huruvida icke dessa svårigheter och hinder kunna och böra genom åtgärder från statens sida aflägsnas eller åtminstone i någon mån mildras.

För att komma i tillfälle att i denna sak rådgöra med några personer, hvilka under praktisk utöfning af låneförmedlares egnahemslånerörelse eller eljest genom verksamhet för egnahemssakens främjande vunnit erfarenhet om de härmed sammanhängande förhållandena, erhöll jag den 28 september 1906 Kungl. Maj:ts tillstånd att för biträde inom jordbruksdepartementet i sådant åsyfte tillkalla högst fem personer. De af mig på grund häraf tillkallade personerna, ordföranden i Gäfleborgs läns hushållningssällskap, landshöfdingen grefve H. E. G. Hamilton, sekreterarna i Malmöhus och i Norrbottens läns hushållningssällskap agronomen J. G. J. Leufvén och filosofie doktorn P. Hellström, sekreteraren i Örebro läns egnahemsnämnd friherre N. G. O. Djurklou samt kassören hos föreningen Egna Hem i Motala, F. W. Johansson, sammanträdde under några dagar i Stockholm och afgåfvo ett till chefen för jordbruksdepartementet ställdt, den 3 november 1906 dagtecknad utlåtande, hvarur jag torde få anföra följande:

»Uppenbart är att den af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade egnahemslånerörelse, för hvars verksamhet föreskrifter stadgats uti kungörelsen den 17 juni 1904, icke vunnit den anslutning, som med hänsyn till dess ändamål varit att vänta.»

*Tilkallade
personers
yttrande.*

»Enligt vårt förmenande torde man, med nu gällande bestämmelser, ej heller för framtiden kunna härutinnan motse någon afsevärd ändring. Ifrågavarande rörelse handhafves nästan uteslutande af rikets hushållningssällskap. Att dessa nedlagt ganska mycket arbete på egnahemsrörelsens främjande kan ej förnekas, men med fog torde man ej af dem på detta område kunna begära eller vänta något mer intensivt arbete, än som nu af dem utföres, då ju egnahemsrörelsen i viss mån kan sägas falla utom deras egentliga arbetsfält. Då det i öfrigt är helt naturligt, att sällskapen, som hafva så många andra viktiga uppgifter att främja, måste vara betänksamma att ikläda sig förbindelser för egnahemslån, när dessa uppgå till sådana belopp, att de öfverstiga sällskapens egna tillgångar, lär man ej på denna väg kunna motse den utveckling af egnahemsrörelsen, som för vårt land måste anses så högeligen önskvärd.»

»Hvad åter beträffar föreningar och aktiebolag, hvilka genom 1904 års ofvan åberopade kungörelse jämväl berättigats att uppträda såsom förmedlare af statens egnahemslån, så hafva hittills allenast två föreningar och ett bolag begagnat sig af denna rätt. Och likväl lär det svåriligen kunna bestridas, att, därest egnahemsrörelsen skall vinna någon verkligt afsevärd utveckling, densamma måste i främsta rummet fotas på själfverksamhet hos dem, som önska komma i åtnjutande af det egna hemmets fördelar, eller, med andra ord, just på föreningsväsendet. Att på ett mer effektivt sätt än hittills skett söka väcka och understödja denna själfverksamhet anse vi också därför vara det mål, till hvilket man från det allmännas sida närmast bör sträfva. Den möjlighet att blifva antagen såsom förmedlare af egnahemslån, som kungörelsen den 17 juni 1904 öppnat för föreningar och bolag, är tydligen ej tillfyllest, då dels denna författning ej i nämnvärd mån förmått framkalla nya dylika sammanslutningar, dels ock de flesta redan existerande egnahemsföreningar icke kunnat söka eller i allt fall icke sökt egnahemslån af statsmedel. Så är t. ex. förhållandet med föreningen »Egna Hem» i Motala, som varit i verksamhet allt sedan början af 1890-talet och numera vunnit en ganska betydande utveckling. Denna förening, som står öppen för hvarje välfrejdad person, har sin verksamhet förlagd hufvudsakligen till landsbygden, där den inköper lämpliga egendomar, som styckas till egnahemslägenheter, men har undantagsvis i samma syfte inköpt äfven tomter i stad. Föreningen bereder sina medlemmar tillfälle att genom låga insatser själfva sammanspara första grundplåten för det egna hemmet, hvarefter de få af föreningen på synnerligt billiga villkor öfvertaga och förvärfva lägenheter, till hvilkas bebyggande äfven

lån af föreningen beviljas. På samma sätt förhåller det sig med de flesta andra dylika föreningar, hvilka i allmänhet arbeta under helt andra former än de, som betingas af gällande regler för statens egnahemslånerörelse.»

»Nu anmärkta förhållanden synas oss gifva en ganska tydlig anvisning därom, att, därest man vill från statens sida effektivt understödja den på självverksamhet fotade egnahemsrörelsen, detta måste ske på sådant sätt, att vederbörande icke mer än nödigt är klafbindas i sitt arbete utan få anordna detsamma under de former, som de i hvarje fall finna för sig ändamålsenligast.»

»Statsunderstöd till egnahemsförening eller för ifrågavarande ändamål bildadt aktiebolag, synes oss därför böra få formen af förlagslån till bildande af nödigt rörelsekapital.»

I utlåtandet angifvas därefter åtskilliga synpunkter, hvilka syntes böra iakttagas ifråga om dylika förlagslån. Därefter yttras följande:

»Det torde äfven böra tagas i öfvervägande, huruvida icke möjlighet bör beredas att utlämna dylika förlagslån till hushållningssällskap eller landsting för inköp och styckning af större egendomar i syfte att åstadkomma egnahemskolonier.»

»Man skulle kunna tänka sig att hushållningssällskapen, för att erhålla lättnad i den för dem rätt tyngande egnahemslåneverksamheten, borde hvar inom sitt område verka för bildande af egnahemsföreningar, å hvilka arbetet med egnahemslånen så småningom kunde öfverflyttas, men anse vi i alla händelser, att hushållningssällskapens verksamhet för egnahemslånerörelsen bör fortfara under hufvudsakligen samma former som hittills, liksom vi anse, att aktiebolag och föreningar, som så önska, böra fortfarande medgifvas att vara låneförmedlare för egnahemslån under de i kungörelsen den 17 juni 1904 angifna allmänna villkor och bestämmelser.»

Då emellertid dessa villkor och bestämmelser syntes enligt de tillkallade personernas åsikt i vissa stycken kräfva förtydliganden eller ändringar för att icke verka hämmande för egnahemslånerörelsens utveckling, särskildt beträffande hushållningssällskapens verksamhet därutinnan, angåfvos därefter i nämnda utlåtande de synpunkter, som syntes böra iakttagas vid en revision af ifrågavarande författning. Jag torde längre fram få närmare redogöra för de tillkallade personernas yttrande i dessa hänseenden.

Inkomna
framställ-
ningar.

Jag anhåller nu att få i korthet omförmåla några inkomna framställningar, hvilka beröra ifrågavarande förhållanden.

Uti en till Kungl. Maj:t den 17 november 1906 ingifven skrift hafva styrelserna för föreningarna Arbetaren u. p. a. och Småbrukaren u. p. a., bägge i Eskilstuna, framhållit, att sedan Kungl. Maj:t den 3 augusti 1906 förordnat, att Fors socken, inberäknadt Nyfors municipal-samhälle, samt Klosters socken skulle med hela deras nuvarande områden från och med ingången af år 1907 införlifvas med Eskilstuna stad, egnahemslån icke längre kunde erhållas till lägenheter inom nämnda bägge socknar. Eskilstuna stad blefve efter dessa socknars införlifvande den till ytan vidsträcktaste stad i Sverige med en utsträckning i ena riktningen af en mil och i den andra af en och en half mil. Häraf följde, att afståndet till arbetsplatserna icke medgäfve förläggandet af arbetarnes bostäder å landsbygden utom stadsgränsen. På ett ställe sköte visserligen en liten kil af Torshälla landsförsamling in på ett afstånd af ett par kilometer från själfva staden, men detta komme endast att hafva till följd, att jordprisen å detta område komme att stiga högst väsentligt, och att egna hem med statslån här komme att sammanträngas, så långt utrymmet medgäfve. Hvad det egentliga småbruket beträffade, komme en bestämd orätt att ske den jordbrukande befolkningen i de gamla socknarna, i det den alldeles afstängdes från den lånehjälps, som stode småbrukare på annan landsbygd i Sverige till buds, och detta ehuru trakten i flera afseenden lämpade sig för en småbruksutveckling. Efter egnahemslånens tillkomst hade redan uppstått i dessa socknar en omfattande och lofvande egnahemsrörelse. Från april månad år 1905 till september månad år 1906 hade nämligen egnahemsnämnden i Södermanlands län till egna hem i nämnda socknar beviljat 119 lån. Af dessa vore dock 44 ärenden, som behandlats efter det föreskriften om socknarnas införlifvande med staden utfärdats, förklarade hvilande i afvaktan på eventuellt tillstånd till fortsatt egnahemslånerörelse därstädes. Berörda 119 lånesökande representerade omkring 600 familjemedlemmar, hvilket tydligt visade, att egnahemsrörelsen i denna ort redan från början blifvit af ingripande betydelse. I ekonomiskt hänseende hade egnahemsverksamheten utfallit lyckligt, i det att egnahemsbyggarnas årliga utgifter blefve väsentligt mindre, än motsvarande lägenheter skulle kosta i hyra. Därest nu hela denna lyckosamma rörelse skulle tvingas att upphöra, måste arbetarna afstå från tanken på egna hem, enär medel därtill annorledes än genom statens egnahemslånerörelse svårligen kunde erhållas och i hvarje fall skulle draga så hög ränta och så svåra amorteringsvillkor, att den årliga

utgiften blefve dubbel eller flerdubbel i jämförelse med egnahemslånen. Arbetarna skulle icke kunna bära dessa afgälder, utan måste då hyra in sig i kaserner. Ett stort antal medlemmar i de bägge föreningarna hade erfarit välsignelsen af egnahemslånen, och flera andra äfvensom många arbetare utom föreningarna önskade att efter hand komma i åtnjutande af samma förmån. På grund af dessa förhållanden har i skriften anhållits, att åtgärder måtte vidtagas för att egnahemslånerörelsen måtte kunna fortgå inom nämnda bägge socknar.

I framställningen hafva instämt styrelserna för Eskilstunaortens småbrukarförening u. p. a. samt för Eskilstunatraktens trädgårdsodlarförbund, och har densamma förordats af cheferna för ett flertal till Eskilstuna förlagda industriella anläggningar, sysselsättande sammanlagdt omkring 2,550 arbetare.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län har i utlåtande den 22 november 1906 tillstyrkt framställningen och hemställt, att egnahemslån måtte få utgifvas för egnahemsbildningar inom nämnda socknar äfven efter ingången af år 1907. Statskontoret, som äfven hörts, har i utlåtande den 6 december 1906, jämte erinran att egnahemslånens begränsning till endast landsbygden skett genom gemensamt beslut af Kungl. Maj:t och Riksdagen, anført att, då förhållanden, liknande de till stöd för nu förevarande ansökning åberopade, syntes kunna förefinnas eller komma att förefinnas jämväl å andra orter, ämbetsverket ansåge skäl vara för handen att i lånevillkoren vidtaga sådan ändring, att med statslån ur egnahemslånefonden skulle kunna understödjas jämväl egnahemsbildningar å stads utom det planlagda området belägna mark, hvilken alltså borde i förevarande afseende likställas med landsbygd. Statskontoret har hemställt om proposition till Riksdagen innefattande förslag till ändring i lånevillkoren i dylikt syfte.

I en underdånig framställning från Södermanlands läns hushållningssällskap af den 5 december 1906 beröres samma ämne. Denna framställning är föranledd af och hänvisar till en den 24 augusti samma år till sällskapets förvaltningsutskott aflåten skrifvelse från sällskapets egnahemsnämnd, däruti hufvudsakligen samma skäl anföras och vidare utvecklas, hvilka framhållits uti förberörda skrifvelse från Eskilstunaföreningarna. Hushållningssällskapets hemställen innefattar, att de arbetare, hvilka före den 1 september 1906, då enligt sällskapets låne-reglemente ansökningar om egnahemslån för år 1907 skolat vara ingifna, inkommit med dylika ansökningar, afseende egna hem i Klosters eller Fors socknar, måtte få komma i åtnjutande af egnahemslån, oafsedt socknarnas införlifvande med staden. Kungl. Maj:ts befallningshafvande

i Södermanlands län har i utlåtande den 17 december 1906 hänvisat till sitt utlåtande i det förut omnämnda ärendet och förklarat sig icke hafva något att erinra mot den nu gjorda ansökningen. Äfven statskontoret har i underdånigt utlåtande den 18 januari innevarande år återoppat sitt utlåtande i först omförmälda ärende.

Uti en särskild, till chefen för jordbruksdepartementet ställd skrift af den 10 november 1906 har vidare egnahemsnämnden i Södermanlands län dels ånyo fäst uppmärksamheten å låneförmedlingen inom nämnda bägge socknar dels ock framhållit vissa önskemål i åtskilliga andra hänseenden.

Jämväl Östergötlands läns hushållningssällskap har uti en till Kungl. Maj:t ställd skrifvelse af den 24 december 1906 framställt åtskilliga förslag i afseende på egnahemsrörelsens underlättande. I denna skrifvelse anföres hufvudsakligen följande. Man hade kommit till insikt om, att svårigheterna vid egnahemslånerörelsens bedrivande vore vida större, än i allmänhet kunnat förutses. Bland de svåraste hindren syntes kunna räknas de omständliga och tidsödande åtgärder, som erfordrades för att erhålla det blifvande egna hemmet afsöndradt, lagfaret och gravationsfritt liksom ock de stora kostnaderna härför. Hushållningssällskapet hade visserligen sökt att härvid lämna de låntagare, som sådant önskat, största möjliga hjälp, men hindret låge i själfva de gällande bestämmelserna rörande afsöndrings- samt lagfarts- och inteckningsärenden. Då den egnahemslånesökande i regel ej kunde anskaffa medel till gäldande af en inköpt lägenhet, förrän han utbe- kommit egnahemslånet, vore det säkerligen af största betydelse, om tiden mellan lånets beviljande och utbetalande kunde förkortas till den minsta möjliga. Enligt gällande bestämmelser rörande jordafsöndring fordrades nu, att afhandling rörande lägenhetens föryttring skulle företes, då ansökning gjordes om fastställelse å afsöndringen. Då i allmänhet den, som önskade förvärfva ett eget hem, vore beroende af, huruvida egnahemslån erhöles, måste detta göras till villkor för köpeaftalets trädande i kraft, och egnahemsnämndens beslut därför afvaktas, innan fastställelse å afsöndringen kunde vinnas. Härigenom förorsakades onödigt dröjsmål. Visserligen kunde ägostyckning användas, men jord- afsöndring vore otvifvelaktigt en mera lämplig och omtyckt form för egnahemsbildningar. Någon olägenhet af att jordafsöndring medgäfves, utan att köpeaftal förelåge, syntes knappast kunna befaras. Vidare ville sällskapet framhålla, hurusom framför allt i domsagor, där högst tre ting årligen hölles, men äfven i tingslag med annan tingsordning afgörandet af lagfarts- och inteckningsärenden nu kräfde alltför lång

tid. Ett mera tidsenligt handläggningssätt af dessa ärenden, i afseende hvarå sällskapet hänvisade till den i justitieombudmannens ämbetsberättelse till 1901 års Riksdag intagna framställning, skulle enligt sällskapets åsikt blifva af stor betydelse för egnahemslånerörelsen. Men äfven om dessa ärendens handläggning sålunda påskyndades, skulle den nuvarande bestämmelsen om förmånsrätt för ogulden köpeskilling alltid i hög grad fördröja utlämnandet af beviljad egnahemslån, enär detta icke kunde utbetalas, förrän den s. k. lagaståndstiden utlupit. Med nutidens förbättrade kommunikationer syntes denna tid kunna för landsbygden väsentligt förkortas. Vidare vore att märka, att för lossandet af stamhemmanets inteckningar från afsöndrad lägenhet förefunnes ofta svårigheter. Ett förenklande af åtgärderna härför vore synnerligen af behovet påkalladt. Ifall hushållningssällskapen blefve, hvad egnahemslånerörelsen anginge, befriade från stämpelafgift, skulle en icke oväsentlig lättnad i kostnaderna kunna beredas låntagarna. Vid relaxerande af inteckningar uppstode dryga kostnader, särdeles för bevis å efterliggande inteckningar. Dessa kostnader borde inskränkas genom föreskrifter angående förfaringssättet vid relaxationer. Vidare ansåge sällskapet det önskvärdt, att jordbruksinventarier finge samintecknas med jordbruksfastighet. Dylika inventarier motsvarade i inköpspris ofta mer än 30 procent af fastighetens värde. Då egnahemslåntagaren måste skaffa sig dessa inventarier för andra medel än egnahemslånet och dessutom själf tillskjuta $\frac{1}{6}$ af själfva lägenhetens värde, ställdes icke små anspråk på hans ekonomi. Om inventarierna äfven finge intecknas, skulle kanske lånekvoten kunna höjas.

Äfven från enskilda, för egnahemssaken intresserade personer hafva skriftliga framställningar inkommit till jordbruksdepartementet.

Jag anser mig vidare böra erinra, att frågan om statens egnahemslånerörelse varit under de senare åren ganska uppmärksammas i pressen och litteraturen och att flera anmärkningar och förslag därvid framställt. Den behandlades äfven vid den af centralförbundet för socialt arbete nyligen anordnade småbrukskonferensen i Stockholm. De vid denna konferens fattade resolutionerna hafva ingifvits till jordbruksdepartementet.

Såsom ett af de viktigaste hindren för egnahemsrörelsens utveckling har framhållits svårigheten att erhålla det nödvändiga jord- vissa åtgärder för egnahemsrörelsens underlättande. området. Staten bör, har man sagt, härvid ingripa genom att på något

sätt bidraga till, att för egnahemsbildningar passande jord må finnas att tillgå i större utsträckning och måhända äfven till billigare pris än för närvarande. Äfven jag finner det vara en mycket viktig förut-sättning för egnahemsrörelsens förkofran, att åtgärder vidtagas för att bereda lättare tillgång till jord för pris, som icke genom mellankommande spekulation blifvit på ett konstladt sätt uppdrifvet.

Såsom ofvan meddelats, hafva de af mig tillkallade personerna i sitt utlåtande föreslagit, att staten skulle lämna förlagslån åt aktiebolag och föreningar såsom rörelsekapital vid deras verksamhet för egnahemssakens främjande. Dessa förlagslån skulle få användas till inköp och styckning af områden, lämpliga till anordnande af egnahemslägenheter. Förslaget synes mig vara synnerligen beaktansvärdt. Jag kan emellertid icke finna det lämpligt eller önskvärdt, att de därtill nödiga medlen utgå från egnahemslånefonden, helst som för antydda förlagslån synas böra i åtskilliga hänseenden uppställas andra föreskrifter än dem, som gälla för egnahemslånerörelsen. Jag har därför för afsikt att föreslå Kungl. Maj:t att till Riksdagen afåta proposition om anvisande af medel till en särskild fond för berörda ändamål.

Det har vidare ifrågasatts, att åtgärder skulle vidtagas för att kronans domäner samt lämplig mark af kronans skogsegendomar skulle i större utsträckning än nu äger rum upplåtas till egna hem. I anledning häraf må erinras, att genom kungl. brefvet till domänstyrelsen den 25 september 1896 åtgärd vidtagits för en ganska omfattande utstyckning af mindre jordbrukslägenheter från kronans domäner. Jag har också haft min uppmärksamhet fäst vid angelägenheten af, att den utväg till bildande af egna hem, som sålunda öppnats, måtte varda i största möjliga utsträckning anlita. Emellertid har det därvid visat sig, att man stött på hinder, som det icke stått i de förvaltande myndigheternas makt att undanröja. Särskildt har det mött ej så få svårigheter att, då beslut fattats om en fastighets styckning eller om upplåtelse af ett större antal lägenheter från en fastighet, genast erhålla lämpliga spekulanter i tillräckligt antal. En följd häraf har blifvit, antingen att i många fall ett flertal lotter ej kunnat säljas eller att flera lotter inropats af samme person. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej härutinnan en förändring till det bättre skulle kunna åstadkommas genom ändrade föreskrifter i ämnet. Det är min afsikt att låta utredning angående dessa förhållanden verkställas inom vederbörande ämbetsverk.

En annan till nämnda mål syftande åtgärd är upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker inom de sex norra länen. Förberedande arbeten i detta syfte pågå inom departementet.

Såsom af det förut sagda framgår, hafva äfven nu gällande stadganden rörande jordafsöndring samt lagfart och inteckning äfvensom i fråga om sättet för dessa ärendens handläggning m. m. ansetts innebära afsevärda hinder för egnahemsrörelsens utveckling. Arbeten på en revision af lithörande bestämmelser pågå emellertid inom lagberedningen, och torde följaktligen förutnämnda framställningar i dessa delar böra öfverlämnas till justitiedepartementet för vidare behandling.

Då jag härefter öfvergår till att yttra mig rörande själfva egnahemslånerörelsen och de förändringar i densamma, som kunna vara påkallade, torde jag först böra nämna, att röster icke saknats, hvilka velat göra gällande, att denna rörelse från början ledts in på orätt väg, genom det system med anlitande af mellanhänder eller s. k. låneförmedlare, på hvilket man slagit in, och att den borde ofördröjligen omläggas därhän, att staten toge den mera direkt om hand genom redan befintliga eller särskildt upprättade organ. År 1904 framhölls uttryckligen, att lånerörelsen vore till en början att betrakta såsom ett försök, och att utfallet däraf borde få afgöra, huruvida den inslagna vägen fortfarande skulle användas. Nu torde det visserligen, såsom ofvan framhållits, vara oförnekligt, att rörelsens omfattning hittills icke fullt motsvarat hvad man från början trott sig kunna hoppas. Men det synes mig dock ännu vara för tidigt att häraf draga några bestämda slutsatser om nämnda systems lämplighet eller olämplighet öfverhufvud. De svårigheter, som mött egnahemslånerörelsen i praktiken, hafva säkerligen till väsentlig del berott på omständigheter, som icke direkt sammanhänga med själfva det använda systemet. Visserligen torde det förhållandet, att icke flera aktiebolag och föreningar anlitat egnahemslånefonden, tyda på, att på ett eller annat håll föreligga brister i det sätt, på hvilket rörelsen är ordnad. Huruvida dessa ligga i själfva systemet, torde emellertid kunna ifrågasättas. Den hittills vunna erfarenheten synes mig icke lämna något bestämdt svar på denna fråga. I hvarje fall finnas omständigheter, som tyda på att äfven andra med den nuvarande egnahemslånerörelsen förbundna omständigheter verkat hämmande på densamma. Innan någon systemförändring på allvar ifrågasättes, synes det därför vara riktigast att söka tillse, huruvida icke genom förändringar i vissa af detaljbestämmelserna, ägnade att underlätta låneförmedlingen och egnahemsbildningarna, ett mera fördel-

*Egnahems-
lånerörelsens
anordning.*

aktigt resultat af rörelsen må kunna uppnås äfven med bibehållande af den nuvarande organisationen.

Låneförmedlare.

Till besvarande uppställer sig då först frågan, huruvida någon förändring bör vidtagas beträffande de låneförmedlare, som må kunna anlitas. Att hushållningssällskapen böra såsom låneförmedlare bibehållas, synes mig vara uppenbart. Detsamma gäller äfven aktiebolag och föreningar; och det torde till och med vara ett önskemål, att sådana uppträda såsom låneförmedlare i betydligt större utsträckning än hittills varit fallet. Vill man vinna detta mål, torde emellertid föreskrifterna böra i någon mån ändras. För närvarande är stadgadt, att bolag och föreningar för att kunna uppträda som låneförmedlare skola vara »för ändamålet särskildt bildade». Denna bestämmelse kan möjligen tolkas och har äfven, enligt hvad jag inhämtat, på vissa håll tolkats sålunda, att aktiebolaget eller föreningen skall vara bildad med det särskilda ändamålet, att genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem. Med denna tolkning skulle till exempel från möjligheten att blifva låneförmedlare vara uteslutna dels sådana aktiebolag och föreningar, hvilka vid sin verksamhet tillgodose äfven andra personer än dem, som med de för egnadslånerörelsen gällande bestämmelser kunna erhålla egnahemslån, och dels de, hvilka utöfva verksamhet äfven annorstädes än å landsbygden. I öfverensstämmelse med den mening, som härutinnan uttalats af de utaf mig tillkallade personerna, anser jag det vara önskvärdt, att för egnahemssaken verksamma bolag och föreningar äfven af de slag, som sålunda tilläfventyrs kunnat för närvarande anses vara uteslutna från rätt till låneförmedling, må uttryckligen erhålla dylik rätt tillerkänd. I detta hänseende har ett förtydligande föreslagits. Uppenbarligen löper man icke härigenom någon risk att ändamålet skall förfelas, då ju i hvarje fall vederbörande låneförmedlares lämplighet skall omsorgsfullt prövas.

Det kunde ifrågasättas, om ej äfven andra låneförmedlare än de nu nämnda skulle kunna antagas. Jag finner mig dock icke nu böra föreslå någon dylik utsträckning.

Egnahemslåntagare.

Egnahemslån kan enligt bestämmelse uti ingressen för närvarande tilldelas endast mindre bemedlade »arbetare». Uti mom. 1 af de nu gällande villkoren och bestämmelserna förtydligas detta begrepp sålunda, att låntagaren skall »hufvudsakligen af kroppsarbete hafva sin utkomst». De af mig tillkallade personerna hafva härom anfört, att ifrågavarande definition syntes vara väl trång och kunna vid en tolkning af författningen efter bokstafven föranleda, att ej mindre arbetsbefäl och förmän

än äfven i statens och kommunens tjänst anställda betjante blefve utslutna från åtnjutande af egnahemslån, hvartill en viss benägenhet på flera håll förnummits. Med anledning häraf ansågo de tillkallade personerna, att det skulle vara lämpligt att angifva dem, till hvilka egnahemslån finge utgå, med uttrycket »arbetare eller med dem likställda personer». Äfven jag finner den nuvarande begränsningen i detta hänseende vara allt för snäf och håller före, att egnahemslån böra kunna medgifvas äfven andra mindre bemedlade än kroppsarbetare i egentlig mening. Afsåge egnahemsrörelsen uteslutande bildandet af mindre jordbruk, vore uppenbarligen en sådan begränsning öfverhufvudtaget tillfredsställande. Nu har emellertid genom omständigheternas makt hos oss sträfvandet i detta syfte förbundits äfven med sträfvandet att bereda egna hem i den mera inskränkta betydelsen af egen bostad; och på detta område finnes ej anledning att inskränka statens verksamhet till att allenast afse kroppsarbetare i detta ords strängaste betydelse. De sociala synpunkter, som här spela in, äga sin giltighet äfven i fråga om andra befolkningsklasser. Den af de tillkallade personerna föreslagna beteckningen på dem, hvilka må kunna erhålla egnahemslån, »arbetare eller med dem likställda personer» synes mig vara antaglig. Att en dylik utsträckning af rätten till egnahemslån skulle föranleda afsevärda missbruk kan jag icke anse. Fortfarande böra nämligen naturligtvis den lånesökandes personliga kvalifikationer omsorgsfullt pröfvas, så att det kan antagas, att syftmålet med egnahemsföretaget ernås och detta sålunda blifver till gagn för honom, och icke blott ett äfventyr, dömdt att misslyckas. Särskildt synes det mig vara af vikt, att det tillses, att den, som söker egnahemslån för grundandet af jordbruk, ej är allt för främmande för denna näringsgren. Bestämmelse angående maximivärdet å de lägenheter, till hvilkas förvärfvande egnahemslån få lämnas, torde äfven utgöra garanti för att icke egnahemslån må utgå till sådana personer, för hvilka de icke böra vara afsedda.

Bland de uti ingressen upptagna inskränkande bestämmelserna för egnahemslånerörelsen förekommer äfven, att det egna hemmet skall vara beläget på landsbygden. Härmed afses, enligt hvad statsrådsprotokollet och utskottsutlåtandet år 1904 utvisa, den mark, som ligger utom stadsdomstols jurisdiktion. Med anledning af vid nämnda års riksdag väckt motion, att lån skulle få beviljas till bostadslägenheters upplåtande äfven å till stad hörande område, uttalade utskottet, att det åtminstone för det dåvarande icke syntes tillrådligt att i detta afseende gå längre, än i propositionen föreslagits, enär frågan då skulle få ett helt nytt,

Land och stad.

betydligt förändradt innehåll samt en väsentligt vidgad omfattning, hvarom allt närmare utredning saknades. Hvad utskottet sålunda anført finner jag väl äga full giltighet beträffande de egentliga stadsområdena. Däremot torde, åtminstone på många ställen, föga eller ingen skillnad finnas mellan den öfriga, utanför det planlagda området belägna marken och landsbygden i egentlig mening. Särskildt är detta fallet, då stadens jurisdiktionsområde är mycket stort, hvilket flerstädes är händelsen, och i synnerhet, då det är fördeladt i enklaver med mellanliggande landsbygd eller då kilar af landsbygd sträcka sig in närmare stadens centrum än de aflägsnare delarna af stadsmarken. Att då tillåta egnahemsbildningar med anlåtande af egnahemslån å landskommunernas mark, men icke tillåta dem på stadens lika långt eller kanske till och med längre bort från det planlagda området belägna mark, låter sig näppeligen försvaras. Den judiciella indelningen af riket torde icke härvidlag vara en lämplig norm. De missförhållanden, som kunna uppkomma af nu ifrågavarande begränsning, hafva på ett i ögonen fallande sätt visat sig i fråga om de med Eskilstuna stad numera förenade socknarna Fors och Kloster, i afseende hvarpå jag tillåter mig hänvisa till de framställningar härom, för hvilka jag ofvan redogjort. Äfven beträffande ett flertal andra städer pågår inkorporering af kringliggande landsbygdsområden eller är fråga väckt därom. Det synes desto mindre vara lämpligt att från egnahemslån utesluta dylika områden, som dels det i allmänhet torde vara dessa, hvilka allra bäst ägna sig att upplåtas till bostadslägenheter och dels sådana områden äfven för smärre jordbrukslägenheter erbjuda särdeles stora fördelar på grund af tillfället till förmånlig afsättning i staden för lägenhetens produkter af skilda slag samt möjligen äfven till extra arbetsförtjänst under de tider, då lägenhetens skötsel måhända icke fullt upptager dess ägares tid. I det bestämda maximivärdet för lägenheterna samt i öfriga villkor för egnahemslån torde ligga tillräcklig säkerhet mot missbruk. Jag finner mig därför böra, i öfverensstämmelse med hvad de af mig tillkallade personerna i detta hänseende föreslagit, förorda, att till stad hörande men utanför det planlagda området belägna mark må i förevarande afseende likställas med landsbygd. Beträffande egnahemslånerörelsen inom förberörda Fors och Klosters socknar anhåller jag att särskildt få göra framställning om propositions aflåtande till Riksdagen i syfte att redan för innevarande år egnahemslån måtte få utgå, utan hinder af socknarnas införlifvande med Eskilstuna stad.

Sedan departementschefen härefter uppläst ett inom jordbruksdepartementet utarbetadt förslag till i viss mån ändrade bestämmelser

för ifrågavarande egnahemslånerörelse, anförde departementschefen beträffande de ändringar, hvilka i det upplästa förslaget vidtagits uti de särskilda momenten af gällande villkor och bestämmelser, följande.

Uti andra stycket af mom. 1 har en förändring vidtagits i afseende å egnahemslåntagarens minimiålder. För närvarande gäller, att egnahemslån i regel ej må utgå till den, som icke är 25 år gammal. De förut omförmälda tillkallade personerna hafva emellertid förklarat sig anse, att denna åldersgräns borde nedflyttas till myndighetsåldern, 21 år, och detta så mycket hellre, som i stora delar af vårt land arbetarna vid en ålder mellan 21—25 år inginge äktenskap, i samband hvarmed naturligtvis en önskan att förvärfva eget hem gjorde sig gällande. Det borde äfven fortfarande, enligt nämnda personers mening, vara låneförmedlare obehaget att, därest så lämpligen funnes kunna ske, medgifva egnahemslån åt sökande, som öfverskridit 50 års ålder. Jag ansluter mig fullständigt till dessa åsikter.

Mom. 1.

Beträffande mom. 2 hafva de tillkallade personerna gjort följande uttalande. »Uti mom. 2 är föreskrifven viss latitud, olika då jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet afses, inom hvilken lånets belopp skall af låneförmedlaren bestämmas. De flesta hushållningssällskap torde väl härvid låta lånebeloppen uppgå till maximum af nämnda latitud, men några sällskap lära dock af hänsyn till nödig trygghet för möjligheten att återbekomma det utlånade kapitalet hafva för regel att vid lånebeloppens bestämmande närma sig latitudens minimum. Då detta emellertid näppeligen kan anses vara öfverensstämmande med författningens anda, synes det böra uttalas, att lånen i regel skola motsvara lägenhetens hela uppskattade värde med afdrag af låntagarens egna tillgångar, dock att de skola uppgå till minst $\frac{1}{2}$ och högst respektive $\frac{5}{6}$ och $\frac{3}{4}$ af nämnda värde.» Den sålunda gifna tolkningen af meningen med bestämmelserna i detta moment synes mig vara fullkomligt riktig. Det måste ju nämligen anses såsom ett missförhållande, om säkerheten för lånet finge spela en så afgörande roll, att den, hvilken befunne sig i så knappa ekonomiska villkor, att han blott med den kraftigaste lånehjälps kunde förvärfva sitt egna hem, skulle få lånebeloppet nedsatt vida under maximum, kanske ända ned till minimum, just därför att han hade ringa egna tillgångar och säkerheten för lånet därför syntes svag. Resultatet af en sådan princip skulle blifva, att de mest behöfvande nödsakades att på annat håll till hög ränta och mot betungande villkor anskaffa tillskottslån, såvida de ej föredroge att afstå från tanken att bilda eget hem. Det är dock en af grundreglerna för statens egnahemslånerörelse, att låntagaren bör genom densamma få så

Mom. 2.

kraftig hjälp, att han icke behöfver, åtminstone i större mån, sätta sig i skuld annorstädes och därigenom äfven råka i ett kanske farligt beroende af andra personer. Men ehuru jag sålunda anser, att den af de tillkallade personerna uttalade grundsatsen är fullt riktig, kan jag icke tillråda, att den intages i bestämmelserna såsom uttrycklig föreskrift. Då staten anlitar ansvariga låneförmedlare, synes det nämligen icke vara möjligt att föreskrifva, att dessa skola vara nödsakade att ikläda sig en risk, som de själfva anse vara alltför farlig. Icke heller synes det rådligt att söka hindra antydda missförhållande på det sätt, att låneförmedlarna tillätes att taga tilläggssäkerhet. En sådan bestämmelse skulle nämligen antagligen blott föranleda ännu större svårigheter för egnahemslåntagaren. Det torde därför icke låta sig göra annat än att såsom ett önskemål framhålla, att låneförmedlarna måtte i största möjliga utsträckning tillämpa förberörda grundsats. I mån som på grund af lånerörelsens ökade omfattning förvaltningsbidraget — hvilket jag ämnar föreslå skola tillerkännas äfven andra låneförmedlare än hushållningssällskapen — stiger, torde det icke vara alldeles otänkbart, att låneförmedlarna kunna däraf erhålla något öfverskott öfver de årliga utgifterna. Af dylikt öfverskott kan då möjligen bildas en riskfond, hvarigenom faran af de svagare säkerheterna kan i någon mån förminska.

Mom. 4.

Till andra stycket af mom. 4 har föreslagits ett betydelsefullt tillägg i fråga om den säkerhet, som af aktiebolag och förening skall ställas för undfånget statslån. År 1904 hade i detta afseende af Kungl. Maj:t föreslagits, att såsom dylik säkerhet icke finge godkännas endast inteckningar i egnahemslägenheter, ej heller borgen, där den ej vore utfärdad af kommun. Riksdagen ansåg emellertid de sålunda föreslagna inskränkningarna mindre erforderliga, då ju statskontoret i hvarje fall pröfvade säkerheternas värde. Om alltför stora fordringar uppställdes i detta hänseende, skulle, enligt Riksdagens mening, så stora svårigheter uppstå för ifrågavarande låneförmedlare, att lånerörelsen icke genom dem finge den omfattning, som vore afsedd. Till ett visst lägre belopp, måhända hälften af egnahemslägenheternas uppskattade värde, syntes inteckningar i dylika lägenheter utan större olägenhet kunna godkännas såsom säkerhet och jämväl vederhäftig borgen syntes bära åtminstone i vissa fall godkännas. Riksdagen ville dock icke ingå i detaljer härutinnan utan trodde sig kunna vinna det åsyftade ändamålet af lindring i fordringen på lånesäkerheter genom att utesluta de särskilda bestämmelser därom i Kungl. Maj:ts förslag, som ofvan anförts. I enlighet

härmed stadgas nu i förevarande moment endast, att säkerheten skall vara af statskontoret godkänd. Statskontoret har således full frihet att antaga all slags säkerhet, in-teckning, bankgaranti, obligationer, borgen etc. Särskildt kunde man väl tänka sig, att in-teckningssäkerhet i egnahemslägenheter därvid skulle kommit i fråga.

Enligt hvad jag inhämtat, har resultatet emellertid blifvit, att för de hittills till aktiebolag och föreningar utlämnade statslånen icke annan säkerhet antagits af statskontoret än borgen. Det är visserligen sant, att det näppeligen är möjligt att vid utbekommande af statslån prestera in-teckningssäkerhet uti de egnahemslägenheter, hvilka först genom statslånemedlen komma att förvärfvas och att därför dylik säkerhet först efter någon tid kan lämnas. Detta hindrar emellertid icke, att ett utbyte sedermera skulle kunna ske. Det har visserligen framhållits, att det i hvarje fall skulle vara för statskontoret förenadt med så stora svårigheter att i alla afseenden öfvervaka dessa in-teckningar, meddelade uti en stor mängd, kanske öfver hela landet spridda smålägenheter, att detta icke skulle kunna låta sig göra med de nu till statskontorets förfogande stående arbetskrafter. Jag vill icke bestrida, att denna svårighet förefinnes, men håller före, att då nuvarande praxis i detta afseende visat sig innebära så stora olägenheter för ifrågavarande låneförmedlare, att den säkerligen varit en af de kraftigast medverkande anledningarna till, att låneförmedlingen genom dylika mellanhänder fått så ringa utveckling, en ändring härvidlag synes böra åstadkommas, äfven om den skulle förorsaka staten något ökade utgifter och måhända äfven ökad risk. Det synes äfven knappast vara lämpligt, att staten å ena sidan förbjuder låneförmedlarna att för egnahemslånen kräfvat annan säkerhet än in-teckningar i egnahemslägenheterna, men å andra sidan själf icke gillar dylik säkerhet utan fordrar annan. Denna extra säkerhets anskaffande erbjuder alltid svårigheter. Då, såsom ofta är fallet, ledningen af dessa aktiebolag och föreningar utöfvas af personer, hvilka åtagit sig densamma hufvudsakligen af oegennyttigt intresse, torde det vara allt för mycket begärdt, om dessa personer skola, utöfver det arbete, de ägna egnahems-saken, äfven ikläda sig personligt betalningsansvar för hela statslånebeloppet. Den behöfliga borgenssäkerheten torde visserligen ibland kunna erhållas annorledes, exempelvis genom att in-teckningarna ställas som garanti för eventuella förluster genom borgensförbindelsen, men en dylik anordning kan lätt bringa låneförmedlaren i en ställning af beroende till tredje man och kan äfven möjligen förorsaka honom extra utgifter. Det synes mig därför vara riktigast, att staten själf

i största möjliga utsträckning godtager dylika inteckningar såsom säkerhet.

Emellertid måste därvid tillses, att en sådan anordning ej verkar störande på arbetet i öfrigt inom statskontoret. Det kan därför ifrågasättas, om ej redan nu åtgärder borde vidtagas för en förstärkning af statskontorets arbetskrafter. För att emellertid i någon må minska de olägenheter för statskontoret, som af en dylik anordning säkerligen komme att förorsakas, har jag i skrifvelse till fullmäktige i riksbanken framställt förfrågan, om ej riksbanken kunde i likhet med hvad som äger rum beträffande andra statskontorets säkerheter mottaga äfven egnahemsinteckningar till förvaring och förvaltning. I anledning häraf hafva fullmäktige meddelat, att riksbanken vore beredd att efter öfverenskommelse för statskontorets räkning utan afgift i öppet förvar mottaga och förvalta ifrågavarande inteckningar, men att fullmäktige därvid utginge från den förutsättningen, att någon formell pröfning af inteckningshandlingarna icke skulle åligga riksbanken, att någon inkassering af ränta å de deponerade inteckningsreverserna ej skulle af riksbanken ombesörjas, samt att riksbanken ej heller skulle taga befattning med inteckningarnas bevakande vid konkurs eller vid exekutiva åtgärder eller dylikt, hvaremot riksbanken skulle föranstalta om inteckningarnas behöriga förnyande, med tillämpning af det sedvanliga förfarande, att inteckningshandlingarna i original uppvisades vid Stockholms rådstufvurätt. Redan med det tillmötesgående, som sålunda visats från riksbankens sida, är ej obetydligt vunnet, och det vore synnerligen önskligt, om riksbanken i framtiden kunde finna utväg att gå vidare på den inslagna vägen, särskildt så till vida, att banken åtog sig äfven de bevakningar, som kunna föränledas af konkurser eller utmätningar.

Det synes mig emellertid icke vara nog, att egnahemsinteckningar sålunda af statskontoret mottagas såsom säkerhet. Skall det åsyftade ändamålet vinnas, måste inteckningarna till säkerhet för de egnahemslån, som utlämnats af medel från ett visst statslån, kunna blifva till inteckningarnas fulla belopp af staten antagna såsom säkerhet för samma statslån. Skedde icke detta, skulle låneförmedlaren i allt fall få presterat tilläggssäkerhet, hvilket för honom skulle medföra ungefär enahanda olägenheter som det nu varande systemet, och hvilka böra så vidt möjligt undvikas. För att statskontoret skall våga antaga egnahemsinteckningar såsom säkerhet till så högt belopp, synes emellertid erfordras, att ett uttryckligt medgifvande i sådan riktning intages bland de för egnahemslånerörelsen gällande bestämmelserna. Endast sådana inteckningar, som tillhöra egnahemslånen från det ifrågavarande statslånet, böra

emellertid enligt min mening få gillas till så högt belopp, som resp. $\frac{5}{8}$ eller $\frac{3}{4}$ af lägenhetens värde.

Såsom villkor för att dylika egnahemsinteckningar må kunna godkännas såsom säkerhet till fulla beloppet, anser jag emellertid böra föreskrivas, dels att statskontoret vid pröfning af inteckningshandlingarna finner anledning till anmärkning mot dem icke förekomma, och dels att säkerheten bestämmas i förhållande till lägenhetens värde vid den tid, då inteckningarna erbjudas statskontoret. Detta värde synes mig böra utrönas genom taxeringsbevis eller intygas på annat sätt, som statskontoret godkänner, och böra inteckningarna antagas som säkerhet blott i den mån, de ligga inom resp. $\frac{5}{8}$ eller $\frac{3}{4}$ af samma värde. Det synes nämligen icke vara rådligt att i detta fall utan vidare taga för godt det vid egnahemslånets beviljande beräknade framtida värdet af lägenheten, enär detta möjligen kan till följd af inträffade omständigheter icke obetydligt avvika från det verkliga. Genom denna senare värdering vinnes också en garanti för att icke egnahemslägenheternas värden, och till följd däraf äfven egnahemslånens belopp, från början blifva af låneförmedlaren allt för högt beräknade. En annan garanti mot missbruk ligger däruti, att låneförmedlarna naturligtvis fortfarande skola såsom gäldenärer vara direkt betalningsskyldiga för undfångna statslån.

Då det, såsom förut framhållits, torde vara för låneförmedlaren omöjligt att genast vid statslånets utbekommande lämna sådan inteckningssäkerhet uti egnahemslägenheter, som nu är i fråga, lär det ej kunna undvikas, att annan säkerhet, vare sig borgen eller inteckningar i andra fastigheter eller säkerhet af annat slag, då måste lämnas. Att anskaffa dylik säkerhet bör dock icke vålla på långt när så stora svårigheter, som de nuvarande föreskrifterna föranledt, enligt hvilka borgen måste från början afse hela lånetiden. Därest mitt förslag godkännes, kunna nämligen borgensmännen hafva utsikt att efter ganska kort tid återfå sina namn, samtidigt som inteckningarna i de förvärfvade egnahemslägenheterna i stället öfverlämnas till statskontoret. Den först afgifna säkerheten bör dock naturligtvis vara så affattad, att den gäller för hela lånetiden, enär det ju kan inträffa, att utbyte af säkerheten icke kommer att ske.

Uti det uppgjorda förslaget till bestämmelser har i anslutning till hvad jag sålunda anfört dels intagits ett medgifvande af rätt för låneförmedlare att under lånetiden verkställa utbyte af lämnad säkerhet mot annan, dels ock uttalats, att inteckningar uti egnahemslägenheter må kunna antagas såsom säkerhet enligt härförut angifna grunder.

Däremot har jag ej ansett något uttryckligt åläggande kunna meddelas statskontoret att under alla förhållanden gilla dylik säkerhet. Förhållanden kunna nämligen föreligga, som göra att i ett eller annat särskildt fall så ej bör ske.

Uppenbarligen får den omständigheten, att en egnahemsinteckning sålunda jämte andra lämnats som kollektiv säkerhet för låneförmedlarens skuld, ej verka inskränkning i egnahemslåntagarens rätt att inbetala sitt lån och därvid utfå inteckningen. Häraf torde dock ej böra vållas större svårighet, då väl alltid så mycket bör vara afbetaldt å låneförmedlarens skuld, att en eller annan enstaka inteckning vid årsuppgörelsen kan återfås. Skulle mot förmodan i ett eller annat fall så ej vara förhållandet, måste uppenbarligen låneförmedlaren lämna annan godkännbar säkerhet i stället. Pröfningen i dessa hänseenden torde kunna öfverlämnas åt statskontoret. Skulle det visa sig att särskilda bestämmelser angående denna pröfning skulle erfordras, följer af den allmänna rätt att meddela föreskrifter, som jag ämnar föreslå fortfarande skulle tillkomma Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t kan i ämnet meddela erforderligt förordnande.

Mom. 5.

Den uti mom. 5, andra stycket, nu förekommande bestämmelsen, att hvad som icke under det år, då statslån lyfts, blifvit till egnahemslån disponerad, skall inbetalas till statskontoret i början af nästföljande år, har visat sig föranleda osäkerhet på grund af olika tolkning af ordet »disponerad». I allmänhet har detta ord uppfattats liktydigt med »beviljad», men några hushållningssällskap hafva ansett det motsvara ordet »utlämnad» och alltså till statskontoret återlevererat äfven de belopp, som af beviljade egnahemslån icke hunnit under samma år utbetalas till egnahemslåntagarna. Det synes dock icke lida något tvifvel, att icke förstnämnda tolkning är den rätta. Eljest skulle ju exempelvis kunna inträffa, att låneförmedlare, som icke behållit hos sig hela beloppet af ett beviljad, men icke utbetaldt egnahemslån, skulle, ifall egnahemslånefondens tillgångar blefve något år så hårdt anlitade, att låneförmedlaren icke kunde erhålla statslån fullt till det belopp, som af honom begärts, befinna sig i saknad af statslånemedel till egnahemslånets fortsatta utbetalande. Icke heller synes något ekonomiskt intresse böra föranleda låneförmedlaren att till statskontoret återbetala dylika statslånemedel, när ju räntan på statslånet är så pass låg, att lånets fortsatta innehafvande bör, med förtänksam placering af medlen, för låneförmedlaren snarare medföra vinst än förlust. Ett förtydligande i detta hänseende har ansetts böra göras.

Jämväl den uti femte stycket af mom. 5 förekommande bestämmelsen om tiden för amorteringens början synes med sin nuvarande affattning hafva gifvit anledning till missförstånd. För att tydligare framhålla bestämmelsens verkliga innebörd har en omredigering skett i detta moments femte stycke och ett tillägg gjorts till dess sista stycke.

Äfven en annan och mera saklig ändring har vidtagits i samma stycke. Det har visat sig, att den annuitet af sex procent, som för närvarande är föreskrifven i fråga om amorteringsdelen af statslån, som utlämnats för beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, tillämpad på själfva egnahemslånen medför en årlig utgift för låntagaren, som till sitt absoluta belopp kan komma att betydligt öfverstiga hvad som i de flesta orter betalas i årlig arrendeavgift för en fastighet af motsvarande storlek och godhet. I den mån sålunda låntagarens årsutgift mera afsevärdt öfverskjuter hvad låntagaren skulle nödgats årligen betala, därest han varit arrendator, är det emellertid all sannolikhet för, att han, som ju får antagas hafva nedlagt allt hvad han själf ägt på det egna hemmets bildande, måste söka låna sig fram. Härigenom äfventyras emellertid för honom i högsta grad möjligheten att hålla sig kvar på lägenheten, och det är därvid för honom till ringa glädje, att amorteringen af det på förmånliga villkor erhållna egnahemslånet går så mycket fortare. Ett dylikt förhållande länder uppenbarligen icke till båtnad för saken. Det har därför synts mig angeläget att söka såvidt möjligt nedbringa beloppet af annuiteten å dylika lån därhän, att äfven de ekonomiskt sämst ställda af egnahemslåntagarna skola kunna beräknas fullgöra densamma utan att nödgas skuldsätta sig på annat sätt, och jag har så mycket hellre kunnat göra detta, som ju all sannolikhet finnes för att i fråga om nu förevarande slag af lägenheter deras värde stiger med åren. Jag har således låtit vidtaga den ändring i styckets lydelse, att för framtiden annuiteten för amorteringsdelen vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, skulle utgå med allenast 5 procent. Därigenom skulle visserligen amorteringstiden komma att ökas från 26 till 36 år, men denna ökning torde ej vara af beskaffenhet att böra vålla betänkligheter. Af praktiska skäl synes den föreslagna nedsättningen icke böra gälla andra lån än sådana, som beviljas, efter det de nya bestämmelserna trädt i kraft. Någon särskild fara synes ej heller ligga i en sådan anordning, då det väl är att antaga, att de äldre låntagarna vid uppgörandet af sina beräkningar tagit hänsyn äfven till den höga annuiteten, och således få anses hafva sört för, att de kunna komma ut med den-

samma. Stadgande i sistberörda hänseende meddelas i form af öfvergångsbestämmelse.

De skäl, som föranledt mig att föreslå nedsättning i annuiteten vid lån till bildande af jordbrukslägenheter, gälla uppenbarligen icke beträffande statslån, som utlämnats för beredande af egnahemslån för bostadslägenheter. Ej heller har mig veterligen anförts något annat giltigt skäl för en motsvarande nedsättning i fråga om sistnämnda lån.

Mom. 6.

Beträffande mom. 6 hafva de tillkallade personerna anfört följande. »Mom. 6 föreskrifver bland annat, att egnahemslån, som till låneförmedlaren återbetalas i annan ordning än som årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall till statskontoret jämte ränta inbetalas inom en månad efter återbetalningen till låneförmedlaren. Som många hushållningssällskap i sina lånekontrakt medgifva låntagarna rätt att när som helst göra afbetalningar, till och med så små belopp som 10 kronor hvarje gång, å lånets stående del, uppstår både för låneförmedlarna och statskontoret mycket besvär med dessa små belopps remitterande och mottagande, hvilken olägenhet torde bäst kunna undvikas genom medgifvande för låneförmedlarna att redovisa nämnda afbetalningar jämte ränta en gång årligen i sammanhang med redovisning enligt mom. 5 sista stycket.» Då denna förändring synes mig medföra bestämda fördelar, har den införts uti det af mig nu framlagda förslaget.

Mom. 8.

Mot mom. 8 har ofta framställt anmärkningar, hvilka dock mest gällt det ibland kanske alltför skrupulösa sätt, hvarpå bestämmelserna tillämpats. Det torde t. ex. vara gifvet, att icke särdeles stora kraf böra ställas på ritningar m. m. till afsedda byggnader, och att äfven i öfrigt bestämmelserna böra tillämpas med varsamhet. Att vidtaga någon ändring i momentets affattning synes mig dock icke erforderligt.

Mom. 9.

Uti mom. 9 har jag funnit mig böra ifrågasätta ändringar uti flera hänseenden. Då den viktigaste ändringen förekommer under 2), samt utgör en förutsättning för den ändring, som föreslås under 1), anhåller jag att först få redogöra för skälen till ändringen under 2). Härom hafva de af mig tillkallade personerna uti sitt ofvanberörda utlåtande yttrat följande. »Stadgandet i mom. 9 under 2), att låneförmedlare ej äger för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första in-teckning i lägenheten, har visat sig utgöra ett af de svåraste hindren för egnahemslånerörelsens utveckling. I allmänhet tolka hushållningssällskapen detta stadgande så, att sällskapen icke äro berättigade utbeta-
läna någon del af lånet, förrän första in-teckning i lägenheten af låntagaren presteras. Då det å landsbygden, särskildt i trakter med gammal tings-

ordning, drager lång tid att få lägenheten lagfaren och stamhemmanets in-teckningar relaxerade med afseende å lägenheten, kan en god del af byggnadstiden, då låntagaren är i största behof af penningar, förgå, innan första in-teckning i lägenheten kan inlevereras och det beviljade egnahemslånet lyftas. Äfven om ett eller annat hushållningssällskap plågar af egna medel lämna förskott å beviljadt egnahemslån, till dess låntagaren kan prestera första in-teckning i sin lägenhet, måste det dock, oafsedt att ett sådant tillvägagångssätt för andra hushållningssällskap är uteslutet till följd af begränsade tillgångar, anses principiellt oriktigt, att låneförmedlaren på dessa sätt skall nödgas af egna medel lämna förskott, och anse vi oss därför böra hemställa, på det att låntagarna måtte beredas lindring uti omförmälda, för dem obestridligen tryckande bestämmelser i fråga om säkerhet för egnahemslånen, att uti ifråga-varande moment måtte uttryckligen stadgas, ej mindre att relaxering af stamfastigheten graverande nyttjanderätts- och servitutsin-teckningar, som icke hafva praktisk betydelse för egnahemslägenheten, icke må fordras såsom villkor för egnahemslånets lyftande, än äfven att låne-förmedlare må vara berättigad att mot annan, af honom godkänd säkerhet än första in-teckning i lägenheten utlämna egnahemslånet helt eller delvis, dock att första penningin-teckning skall för utbyte mot den så-lunda lämnade säkerheten till låneförmedlare aflämnas före utgången af det år, då amorteringsskyldigheten inträder.»

Hvad de tillkallade personerna sålunda föreslagit såväl i ena som andra hänseendet finner jag vara ägnadt att afhjälpa allvarliga olägenheter, som visat sig uppstå vid egnahemslånerörelsen. Bestämmelser i dylikt syfte hafva därför införts i det uppgjorda förslaget. I synnerhet genom medgifvandet af rätt för låneförmedlare att mot annan säkerhet än första in-teckning utlämna förskott å beviljadt egnahemslån, skall förvisso en stor lättnad komma att beredas vid egnahemslånerörelsen och en af de anledningar, på grund af hvilka dess anordning klandrats för tungroddhet och formalism, aflägsnas. Arbetet på det egna hemmet skall då kunna börja helt snart efter lånekontraktets upprättande, enär nödiga medel till gäldandet af köpeskilling, byggnadsmaterialier m. m. genast kunna erhållas såsom förskott. För närvarande måste ju däremot i allmänhet lägenhetens frigörande från in-teckningar afvaktas, hvilket ibland kan fordra lång tid och mycket besvär. Rörande be-skaffenheten af den säkerhet, som skall lämnas för förskotten, synas inga som helst bestämmelser böra gifvas. I synnerhet föreningar torde nämligen kunna i detta fall anordna sig på mångahanda sätt, och från

statens synpunkt lär denna sak icke vara af större betydelse. Det måste emellertid, såsom de sakkunniga framhållit, fordras, att förskottet icke får räcka hur länge som helst, utan att in-teckningssäkerhet måste inom viss tid lämnas och antagas, hvarvid den för förskotten gifna säkerheten naturligtvis bör återställas. Den tid, inom hvilken detta utbyte måste hafva skett, har af de tillkallade personerna föreslagits till *utgången* af det år, då amorteringsskyldigheten inträder. Jag ämnar emellertid föreslå den ändring beträffande tiden och sättet för de årliga betalningarnas verkställande från egnahemslåntagaren till låneförmedlaren, att dessa må kunna härom träffa öfverenskommelse, och då en sådan öfverenskommelse kan innehålla, att betalning skall ske kvartalsvis, månadsvis eller på annat sätt, samt amorteringen alltså kan komma att erläggas redan *under* det år, på hvilket den belöper, blifver följden, att det måste fordras, att förskotten skola vara utbytta mot verkligt egnahemslån redan innan amorteringsskyldigheten inträder. Mot en dylik förkortning torde inga betänkligheter böra möta, då förskottstiden i alla fall är så lång, att alla in-teckningsförhållanden mycket väl böra hinna under densamma klareras.

Ofvan antydda ändring uti det med 1) betecknade stycket af detta moment innefattar likaledes framskjutande af den där bestämda tiden från utgången af det år, då amorteringsskyldigheten inträder, till början af samma år, och är orsaken härtill densamma som nyss nämnts. Hvarken i afseende å tiden för lånets uttagande till fullo eller tiden för byggnadernas uppförande, hvilka tider väl torde i de flesta fall sammanfalla, synes en sådan förkortning böra vålla olägenheter, sedan efter den föreslagna ändringen under 2) förskott skulle kunna lämnas till byggnadernas uppförande m. m.

Den nuvarande bestämmelsen under 3) af detta moment, att andra villkor icke må betingas ifråga om återbetalning, än i mom. 5 stadgats angående statslån, har på vissa håll föranledt missuppfattning, i det att tiden för amorteringsskyldighetens inträde för egnahemslåntagaren räknats med utgångspunkt från det år, då en viss utbetalning å egnahemslånet skett till låntagaren. Det har dock påtagligen varit afsedt, att egnahemslånens amorteringstid skulle fullkomligt sammanfalla med det statslåns, från hvilket de utanordnats, och att alltså äfven för egnahemslånen amorteringsskyldigheten skulle inträda med det fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket statslånet lyfts i statskontoret, eller — hvilket är detsamma, enär odisponerade, d. v. s. icke under samma år till egnahemslån beviljade statslånebelopp skola återbetalas

till statskontoret — efter utgången af det kalenderår, då egnahemslånet af låneförmedlaren beviljades. Genom förberörda missuppfattning har föranledts, att för vissa låneförmedlare deras egen amorteringsskyldighet för statslån kommer att inträda ett eller annat år tidigare, än de själva emottaga amortering å de egnahemslån, som de utlämnat från statslånet. För att undvika dylika missförhållanden för framtiden och samtidigt förebygga, att amorteringen för egnahemslåntagarna komme att inträda alltför tidigt, hafva de af mig tillkallade personerna föreslagit en anordning, hvarigenom statslånen skulle till en början utlämnas såsom kreditiv och amorteringstider m. m. sedermera årligen bestämmas på grund af den egnahemslånesumma, som utlämnats af kreditivet. Vid närmare pröfning af detta förslag har jag emellertid funnit detsamma icke vara utan olägenheter. Jag tror icke heller, att en sådan anordning är behöflig. Den hufvudsakliga anledningen till densamma skulle vara omsorgen om, att icke amorteringstiden inträffade allt för snart för egnahemslåntagaren. Men, därest denne får tillfälle att, såsom ofvan tillstyrkts, uppbära förskott å beviljad egnahemslån, kan han ju ganska snart efter egnahemslånets beviljande få medel, hvarmed han kan begynna arbetet på hemmet, och då synes det icke böra vara för mycket att stadga amorteringsskyldighetens inträde till det fjärde året efter utgången af det, under hvilket lånet beviljades. Något särskildt förtydligande af ifrågavarande bestämmelses lydelse torde emellertid efter hvad som nu framhållits icke erfordras.

Beträffande mom. 9 i öfrigt har uti förslaget endast den af mig förut antydda ändring vidtagits, att låneförmedlare och egnahemslåntagare medgifvits större frihet att öfverenskomma beträffande tid och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna. I synnerhet hvad föreningar beträffar, synes en dylik större frihet nödvändig, enär dessa i regel torde önska uppsamla medlen i smärre poster. De tillkallade personerna hafva också föreslagit ändring i dylikt syfte.

Med anledning af att olika meningar yppats angående innebörden af den i mom. 14 förekommande bestämmelsen, att hushållningssällskap må kunna få räntor och afbetalningar å utlämnade egnahemslån debiterade, uppburna och redovisade i sammanhang med kronoskatterna, anhåller jag få erinra om följande. Sedan Älfsborgs läns södra hushållningssällskap genom dess förvaltningsutskott hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet anhållit, att räntor och afbetalningar å egnahemslån, som af sällskapet utlämnats, finge utan kostnad för sällskapet uppbäras på samma gång som kronoskatterna, men vissa uppbördsförvaltningar framställt anspråk på uppbördsprovision å de debiterade beloppen,

Mom. 14.

understälde Kungl. Maj:ts bemälda befallningshafvande frågan om afgiftsfri indrifning Kungl. Maj:ts pröfning. Genom beslut den 9 november 1906 förklarade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande stadgande uti mom. 14 måste anses innebära, att, då räntor och afbetalningar å af hushållningssällskap utlämnade egnahemslån i sammanhang med kronoskatterna debiteras, uppbäras och redovisas, sådant skall ske, utan att vederbörande därför äga rätt till särskild ersättning, och fann Kungl. Maj:t på grund häraf framställningen icke föranleda vidare yttrande. Genom detta Kungl. Maj:ts beslut har alltså den tveksamhet, som förelegat i fråga om den rätta tolkningen af detta moment, undanröjts.

För vissa här och hvar vidtagna smärre rent redaktionella ändringar synes ej erfordras någon särskild motivering.

De ändrade bestämmelsernas tillämpning.

De sålunda förändrade bestämmelserna torde böra träda i kraft med ingången af år 1908 och därefter få i förhållandet mellan staten och låneförmedlarna med förut angifvet undantag gälla äfven redan utlämnade statslån, hvilket icke torde möta svårigheter. I förhållandet mellan låneförmedlare och egnahemslåntagare kunna ifrågavarande förändrade bestämmelser naturligtvis vinna tillämpning beträffande äldre egnahemslån endast i den mån, dessa kontrahenter öfverenskomma därom.

Förvaltningsbidrag.

Förvaltningsbidrag till betäckande af omkostnader och eventuella förluster vid låneförmedlingen utgår för närvarande endast till hushållningssällskap men icke till öfriga låneförmedlare. Såsom skäl till att icke sådant bidrag borde tillerkännas äfven de sistnämnda, anfördes i statsrådsprotokollet vid förut omförmälda proposition till 1904 års riksdag, dels att några särskilda kostnader icke för dem torde föranledas af lånerörelsen, dels att de torde lättare än hushållningssällskapen kunna förebygga förluster, och dels att deras låneförmedling vore alldeles frivillig. Emellertid synes erfarenheten under den tid, egnahemslånerörelsen pågått, utvisa, att denna olikhet mellan hushållningssällskapen och andra låneförmedlare uppfattats såsom en obillighet mot de senare och i viss mån bidragit till, att så få dylika låneförmedlare anmält sig. Frivilligheten i deras låneförmedling har haft till följd, att denna i hufvudsak uteblifvit. Viktiga skäl synas mig också kunna framdragas för, att förvaltningsbidrag må tilldelas äfven dessa låneförmedlare. Afsikten med det hela är ju att bereda de mindre bemedlade tillfälle att på så fördelaktiga villkor som möjligt förvärfva egna hem. Om nu dessa låneförmedlare skola själfva helt och hållet vidkännas sina förvaltningskostnader samt eventuella förluster, torde följderna blifva, att de, för att möta dessa utgifter, på ett eller annat sätt utkräfvat ersättning därför

utaf egnahemslåntagarna, exempelvis genom högre pris på den jord, de möjligen tillhandahålla dessa. Därest åter förvaltningsbidrag medgifves, synes det kunna antagas, att de däraf framkallade förmånerna indirekt komma låntagarna till godo. Man har ju nämligen sökt att genom föreskrifter angående de aktiebolag och föreningar, som kunna få förmedla egnahemslån, vinna garantier för, att rörelsen af låneförmedlaren bedrifves oegennyttigt, och att det alltså förebygges, att den vinst, utöfver skälig afkastning å insatt kapital, hvilken kan uppkomma å rörelsen, må tillgodokomma andra än egnahemslåntagarna. Då det synes mig vara fullt lämpligt, att staten på detta sätt bidrager till bestridande af utgifter, hvilka eljest antagligen skulle hvälfvas öfver på egnahemslåntagarna, samt det icke torde kunna bestridas, att äfven för dessa låneförmedlare lånerörelsen förorsakar arbete och omkostnader samt att den är förenad med en kanske icke obetydlig risk, tvekar jag icke att tillstyrka, att förvaltningsbidrag må tillerkännas äfven aktiebolag och föreningar. Tillräckligt skäl torde därvid icke föreligga att såsom grundval för beräkningen af dylikt förvaltningsbidrag icke godkänna äfven de statslån, som redan beviljats till dylika låneförmedlare. Då nämligen dessa förmedlare under strängare villkor, än dem jag nu föreslår, trädt i verksamhet för det åsyftade stora målet, torde de hafva grundad anledning att påräkna att icke blifva sämre ställda än de, som först, sedan villkoren lindrats, tilläfventyrs må vilja inlåta sig på låneförmedlingen. I afseende å förvaltningsbidragets belopp, som ju absolut taget stiger, i den mån låneförmedlaren lånerörelse utvidgas, anser jag mig icke nu böra föreslå någon förändring. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra, att dylikt bidrag beviljades år 1906 till sammanlagdt belopp af 8,842 kronor 80 öre och under innevarande år till ett belopp af 15,384 kronor 94 öre.

Det synes kunna ifrågasättas, huruvida den nuvarande anordningen, enligt hvilken dessa förvaltningsbidrag utgå af egnahemslånefondens kapitaltillgång, är fullt lämplig, enär därigenom fondens kapital småningom förminskas, under det att fondens skuld till riksgäldskontoret förblifver oförändrad. Sistnämnda förhållande inträder emellertid äfven af andra anledningar. En af dessa består däruti, att, då riksgäldskontoret skall åtnjuta godtgörelse för den ränteutgift, som för kontoret förorsakas genom medels öfverlämnande till fonden, denna räntegodtgörelse, enligt hvad jag inhämtat, beräknats efter högre räntefot än den ränta, som fonden själf erhåller å utlämnade statslån, eller 3,6 procent. Härigenom uppstår ju för fonden, så länge dylik ränteskillnad skall gäldas, en årlig utgift. Det torde emellertid icke vara nödvändigt

att redan nu upptaga dessa frågor till närmare pröfning, utan synes därmed kunna anstå, till dess det befinnes erforderligt att tillföra fonden nytt kapital, ett behof, som snart nog kan komma att göra sig gällande.

*Departementsschefens
hemställan.*

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

1:o)

medgifva, att under åren 1908 och 1909 hvad som återstår odisponerad af det belopp af högst 10 millioner kronor, som Riksdagen år 1904 bemyndigat Kungl. Maj:t att under åren 1905—1909 disponera till statslån åt egnahemslåneförmedlare, må af Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (låneförmedlare), hvilka vilja genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att på landsbygden eller å till stad hörande, men utanför det planlagda området belägen mark, förvärfva eget hem, dock att, hvad beträffar aktiebolag och föreningar, dylikt statslån må tilldelas endast sådana, hvilka hafva till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem samt af Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, finnas vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga och bereda tillräcklig trygghet för, att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade personer varder på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjadt, och hvilkas bolagsordningar eller stadgar äro upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

2:o)

besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Egnahemslån må, med det i mom. 15 här nedan stadgade undantag, utgå för bildande endast af sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan beviljas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (*jordbrukslägenhet*), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (*bostadslägenhet*).

Dylikt egnahemslån må ej tilldelas annan person, man eller kvinna, än den, som är svensk medborgare, minst 21 år gammal, äger god frejd, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel samt visserligen ej saknar medel att i någon mån bidra till bildande af eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande egnahemslån i regeln ej utlämnas till den, som är öfver 50 år gammal.

Mom. 2. Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppgjort köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Mom. 3. Låneförmedlare, som önskar erhålla statslån för att därpå utlämna egnahemslån, skall före den 1 november året näst före det, för hvilket lån sökes, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd för jordbrukslägenheter och huru stor del för bostadslägenheter.

Mom. 4. Af Kungl. Maj:t beviljadt statslån må af vederbörande låneförmedlare efter ingången af det år, för hvilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden.

Annan låneförmedlare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af statslånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande. Låneförmedlare må icke förvägras att under lånetiden utbyta aflämnad säkerhet mot annan, som kan af statskontoret godkännas. Inteckningar uti egnahemslägenheter, beviljade eller lämnade som säkerhet för egnahemslån, hvilka af vederbörande låneförmedlare utlämnats från statslånet i fråga, må kunna antagas såsom säkerhet intill ett belopp, icke öfverstigande beträffande jordbrukslägenhet fem sjättedelar och beträffande bostadslägenhet tre fjärdedelar af lägenhetens genom taxeringsbevis eller på annat sätt, som statskontoret godkänner, intygade värde vid den tid, då säkerheten erbjudes.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom af statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Statslån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och sex tiondedels procent om året.

Hvad af dylikt statslån icke vid utgången af det år, under hvilket lånet i statskontoret lyfts, blifvit till egnahemslån utlämnadt eller eljest disponerad, skall jämte ränta till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t, på ansökning, medgifver låneförmedlaren rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva statslånebeloppet i fråga.

Finnes statslånebelopp vara af låneförmedlare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponerad, äge Kungl. Maj:t föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart därefter jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Af låneförmedlare utbekommet statslån skall, i den mån detsamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del.

Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet af fem procent och vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet af sju procent, hvarvid i hvartera fallet såsom ränta räknas tre och sex tiondedels procent å det oguldna kapitalbeloppet af amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med fjärde året efter utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbekommit. Intill dess kapitalafbetalningen börjar, erlägges endast föreskrifven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och amortering å statslån skall för hvarje år af låneförmedlare till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad nästpåföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det femte året från utgången af det år, då statslånet lyfts.

Mom. 6. Varder, sedan lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, blifvit angående beviljad egnahemslån upprättadt, rätten till utbekommande af lånet eller del däraf af låntagaren förverkad, eller varder redan utlämnadt egnahemslån till låneförmedlaren återbetaladt i annan ordning än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det lånebelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalts, före utgången af mars månad året efter det, då förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig låneförmedlare icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalafbetalning, eller underlåter låneförmedlare, som af statskontoret erhållit föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

Mom. 8. Rörande hvarje egnahemslån skall, innan någon del däraf må af låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, hvaruti bestämmelser i följande afseenden skola finnas intagna, nämligen:

 beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande lånet lämnas, samt densamma egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

 rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

 huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas, samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

 angående viss tid, inom hvilken lånet skall vara till fullo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall vara förverkad;

 beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

 rörande låntagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häfdande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande;

 angående den kontroll från låneförmedlarens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

 därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

Mom. 9. Vid uppgörandet af det i mom. 8 omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

1) att tiden för vare sig lånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må bestämmas senare än till början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder;

2) att låneförmedlaren ej äger att — utom i fall, hvarom i mom. 15 här nedan sägs — för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första in-teckning i lägenheten, dock att sådana in-teckningar för annat än fordran, hvilka icke hafva afsevärd betydelse för egnahemslägenhetens värde, må kunna få kvarstå med bättre förmånsrätt; ägande tillika låneförmedlare, utan hinder af dessa bestämmelser, att, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljad egnahemslån utbetala större eller mindre del däraf mot säkerhet, som låneförmedlaren pröfvar tillfredsställande, i hvilket fall emellertid in-teckningssäkerhet, som ofvan sagts, skall vara för hela egnahemslånet ställd senast före början af det år, med hvilket amorteringsskyldigheten inträder, vid äfventyr att frågan om egnahemslånet anses hafva förfallit och hvad i förskott utbetalts jämte ränta genast skall till låneförmedlaren återbetalas; och

3) att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än i mom. 5 här ofvan angående statslån stadgats, dock med undantag i följande afseenden, nämligen:

att uppsägningstiden för egnahemslånets stående del må kunna bestämmas till fem månader;

att låneförmedlare och egnahemslåntagare må äga att öfverenskomma angående tid och sätt för erläggande af de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna; samt

att kontrahenterna må kunna förbehålla sig rätt, låntagaren att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis, samt låneförmedlaren att under nedan angifna förutsättningar uppsäga egnahemslånet till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

a) om låntagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlægga föreskrifven ränte- och kapitalbetalning;

c) om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsafgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrifves eller bortflyttas, och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

e) om äganderätten eller — beträffande de lägenheter, som i mom. 15 här nedan afses — besittningsrätten till lägenheten i dess helhet eller del däraf genom köp eller annat fång från låntagaren öfvergår i andra fall, än då lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller af bröstarfvinge eller af efterlevande make och af bröstarfvinge, hvilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erhållande behörig;

f) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranledt egnahemslånets beviljande;

g) om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Mom. 10. Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, hvaraf hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom låneförmedlarens försorg ofördröjligen efter detsammans affattande insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Mom. 11. Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånets återbetalning eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2 eller eljest äro oförenliga med egnahemslånets ändamål, dock att tiden för egnahemslånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må utsträckas längre, än i mom. 9 stadgats.

Mom. 12. Inkomna lånekontrakt skola af Kungl. Maj:ts befallningshafvande granskas. Finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, med bifogande af infordrad förklaring från vederbörande låneförmedlare, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 13. Låneförmedlare skall årligen före april månads utgång till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet afgifva fullständig redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det nästföregående året, hvilka redogörelser det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att inom påföljande maj månad till landtbruksstyrelsen öfversända.

Mom. 14. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af

sällskapet utlämnade egnahemslån varda genom vederbörandes försorg i sammanhang med kronoskatterna debiterade, uppburna och redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande af bostadslägenhet, för hvilken med ständig och oinskränkt besittningsrätt upplåtits mark, tillhörande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen, må egnahemslån tills vidare utgå, utan hinder däraf att läntagaren icke har äganderätt till lägenhetens tomtområde; ägande låneförmedlare att för dylika egnahemslån antaga den säkerhet, de profva lämplig.

Dessa villkor och bestämmelser skola träda i kraft den 1 januari 1908 och därefter, så vidt angår förhållandet mellan staten och låneförmedlarna, gälla äfven redan utlämnade statslån, dock att hvad i mom. 5 femte stycket stadgas därom, att å amorteringsdelen vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, skall erläggas en annuitet af allenast fem procent, icke afser andra lån än sådana, som beviljas efter nämnda dag;

3:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse må finnas erforderliga;

4:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t må af egnahemslånefondens medel årligen anvisa såsom bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvori låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid årets början häftat till staten.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets öfriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten gilla och bifalla samt förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:
Hjalmar Almgren